

FLORIAN COPCEA
Drobeta Turnu Severin

TRANSPUNERI ÎN LIMBILE EUROPENE
ALE LIRICII EMINESCIENE

Abstract. This paper is an inventory of Eminescu's works which appeared in several international languages. The incursion made claims that the poet was perceived beyond the Romanian literary space even during his life. The introduction of Mihai Eminescu into the European circuit of values demonstrates both the uniqueness and the European character of his works as well as the universality of Romanian culture.

Keywords: Eminescu, Romanticism, Europeanism, interpretation, perception, archetypes.

Într-un interviu acordat publicației *România Liberă*, sub genericul *Denigratorii lui Eminescu*, academicianul Eugen Simion vorbește de neșansa și regretul pe care le-a avut „romanticul absolut” (Ion Negoitescu) de a nu putea fi tălmăcit în toate limbile pământului, iar traducerile care s-au făcut totuși „nu sunt prea reușite”.

Considerat a fi cel mai strălucit reprezentant al romantismului românesc și un mare poet romantic european, integrat seriei de scriitori care au marcat profund curentul în discuție, – Byron, V. Hugo, Shelley, Lamartine, Pușkin, Heine, Charles Cros și alții, Mihai Eminescu a intrat, în pofida intraductibilității operei sale, în atenția intelectualității din întreaga lume. Cu toate acestea poeziile sale pot fi rostite în peste 60 de limbi, iar numărul celor care au fost sensibilizați de eternul său discurs liric a depășit, potrivit unui studiu, cifra de 200.

La întrebările – de ce nu a intrat Eminescu în circuitul literar universal?, și – cum trebuie judecată valoarea poetică a lui Eminescu?, am putea aduce în discuție două motivații: pe de o parte vina o poartă intraductibilitatea versurilor sale, iar pe de altă parte antipropaganda culturală care i s-a făcut și încă mai continuă la nivelul unor speculații reduționiste manipulatorii. Ar fi o tragedie să acceptăm teza că România fără Eminescu ar fi intrat mai repede în spațiul Uniunii Europene, cum, din păcate, partizanii antieminescialismului au sugerat. De aceea nu ne vom lăsa atrași în capcana întinsă cinic de aceștia și să-l învinovățim pe Eminescu de „stagnarea” idealului românilor de a integra propria noastră cultură în cea universală.

Receptarea poeziei eminesciene în timpul vieții poetului a fost destul de firavă. În 1883 îi este tradus în limba germană *Făt-Frumos din lacrimă*, iar în 1885 în ungurește.

După cum vom vedea vehiculul unei limbi, alta decât cea română, în care s-a exprimat și afirmat, l-a proiectat pe Mihai Eminescu într-un circuit internațional, prilej cu care întregii lumi i s-a oferit posibilitatea de a avea demonstrația *in extenso* a unui geniu, un pretext de netăgăduit când este vorba de a pune sub semnul pragmaticului identitatea unui popor a cărui cultură este amenințată de ignoranță și superficialitate.

Pentru a avea un „tablou” al transpunerilor operei sale în alte limbi, vom efectua o incursiune exhaustivă în câteva din limbile prin care a pătruns în „*lume printr-a stelelor ninsoare*” (*Egipetul*). Extrem de importantă în cunoașterea lui Eminescu în Italia, de pildă, este traducerea lui Marco Antonio Canini. În culegerea *Libro dell'amore* (Veneția, 1885, 1887, 1888, 1890), „astrul poeziei române” figurează cu *Sunt ani la mijloc...*, *Când însuși glasul... și Dorință*. Publicul italian iubitor de poezie are astfel prilejul de a descoperi savoarea versului eminescian evocativ. Despre fidelitatea cu care Canini a transpus în italiană armonia vocală a lirismului poetului, nu încap comentarii. Să luăm, de pildă, un fragment din sonetul *SUNT ANI LA MIJLOC* apărut în *Convorbiri literare* la 1 octombrie 1879:

„Sunt ani la mijloc și încă mulți vor trece
Din ceasul sfânt în care ne întâlnirăm,
Dar tot mereu gândesc cum ne iubirăm,
Minune cu ochi mari și mână rece.”

Iată cum sună (euforic) în limba lui Dante:

„Il tempo m'ha involato la santa ora
In mi scorgeati: son que' di lontani.
Pure a te con amor io penso ognora,
O donna che hai grandi occhi e fredde mani”.

În 1906 Pier Emilio Bosi în *Nuova Rassegna di letterature moderne* nr. 20 nu se sfiște să recunoască: „Versurile lui Eminescu, ca și ale tuturor poeților cu formă subtilă perfectă, pierd mult în traducere”. Cu toate acestea îndrăznește, conștient de „sacrilegiul” pe care îl provoacă, să tălmăcească *Singurătate, Și dacă ramuri, Venere și Madonă, Veneția*.

Un alt nume de care se leagă destinul italian al lui Mihai Eminescu este profesorul Romeo Lovera. Cu toate că îi consacră un număr de 18 pagini, în care regăsim, printre altele, *Singurătate, Și dacă..., Venere și Madonă, Epigonii, Mortua est!*, nu reușește să-l impună publicului italian pe cel care „se naște sub o stea însingurată, privindu-și suferința în tăcere”.

Cel care va infirma mărturisirea lui Eminescu din *Geniul pustiu* potrivit căreia „Italia a uitat pe români”, este fără îndoială Carlo Tagliavini, cea dintâi „voce” care prezintă italienilor, într-un studiu științific – *Michele Eminescu*, apărut în revista lunară *L'Europa Orientale* publicată sub auspiciile Institutului pentru Europa Orientală (anul III, numerele IX, X, XI, Roma, 1923, p. 745-801), viața și opera poetului român.

În versiune italiană, la capitolul *L'opera* aflăm comentate fragmente din *Geniul pustiu, Luceafărul, Sărmanul Dionis, Revedere, La o artistă, Visuri trecute, Amorul unei marmure, Noaptea, Înger de pază, Egipetul, Floare albastră, Glossa, Călin, Scrisoarea I, La steaua etc.*

Preocupat de valoarea poetică a lui Mihai Eminescu s-a dovedit a fi și Ramiro Ortiz. El publică în 1927, la Florența, volumul *Mihai Eminescu. Poesie*. Din cuprinsul acestuia nu lipsesc poeziile: *O, rămâi, Colinde, colinde, Doina, Freamăt de codru, Scrisoarea IV*. În *Introducerea* la acest volum (care l-a inspirat pe George Călinescu în scrierea cărții

Viața lui Eminescu), Ortiz mărturisește: „N-am intenția să fac o biografie amănunțită cu toate faptele externe ale vieții lui Eminescu. Cu volumașul acesta nu pot avea nici măcar pretenția de a-mi împlini întru totul promisiunea de a face cunoscut în Italia pe acest poet scump inimii mele”. În finalul studiului său descoperim această caracterizare care îl poziționează pe Eminescu în rândul marilor titani ai lumii: „Poet pesimist și adăpat la filozofia lui Schopenhauer, cu influențe sporadice de budism, el aparține grupului Leopardi, Musset, Vigny, Heine, Lenau, Petöfi, deosebindu-se însă total de ei printr-o viziune proprie a vieții, printr-un proaspăt, adânc, intim simț al naturii, fiind cel mai sincer și mai autohton interpret al peisajului românesc, prin entuziasmul său constant pentru istoria, tradiția și mai presus de toate pentru poezia populară românească, în sfârșit printr-o anume seninătate în durere care-l face să privească de sus pasiunile umane”.

De asemenea, și Gino Lupi, profesor filoromân la Universitatea din Milano, a fost atras de „interpretul sufletului milenar al neamului său”, expresie a „sufletului lumii, chinuit de problemele eterne a căror dezlegare e căutată zadarnic”, îi consacră studiul *Mihai Eminescu*, publicat în 1943 în revista *L'Europa Orientale*.

În 1964 Mario Ruffini a tipărit la Torino un volum din lirica erotică a poetului: *Mihai Eminescu – Poesie d'amore*. Acesta apreciază ca fiind minoră poezia de dragoste, bineînțeles în raport cu celebrele poeme *Strigoi*, *Rugăciunea unui dac*, *Glossă*, *Melancolie*, *Călin*, *Lucașfărul*, *Scrisorile*.

Fără îndoială, „enigma Eminescu” avea să fie în întregime descifrată în limba italiană de Rosa Del Conte, odată cu apariția cărții *Mihai Eminescu o dell'Assoluto* (Modena, S.T.E.M., 1961), dovedită a fi o punte de legătură între cultura românească și cea italiană. În lecturile sale, făcute din *Elena*, *Mortua est!*, *Împărat și proletar*, *Rugăciunea unui dac*, *Lucașfărul*, *Mureșanu*, *Memento mori*, *Venere și Madonă*, *Înger și demon*, *Călin*, *Strigoi*, ca să enumerăm doar câteva din piesele asupra cărora a efectuat strălucite lecții de anatomie, Rosa Del Conte universalizează teme poetice autohtonizate, cărora Mihai Eminescu le-a dat circulație universală. Rosei Del Conte i se datorează atât analiza și interpretarea în întregime a operei eminesciene, cât și valorificarea în italiană a versurilor poeziilor postume. Pentru exegetă Eminescu este un miracol. În *Cuvânt înainte* la această lucrare, Del Conte recunoaște: „...nu este puțin ceea ce datorează gândirii occidentale cultura lui Eminescu, dar cuvântul liric în care se transfigurează lumea lui este scos din izvoarele tradiției autohtone. Până și temele care par luate cu împrumut din romantismul european – acea problematică filosofico-religioasă atât de bogată și de interesantă în chiar contradictorieta sa – își împlântă rădăcina în humusul creștinismului primitiv, se încadrează în climatul neoplatonic al Patristicii răsăritene. Și dacă sufletul popoarelor se oglindește în cuvântul poezilor, Eminescu – reflectă și în aceasta istoria intelectuală a poporului său, depunând mărturie pentru ea”.

Nu este greu să propunem aici realitatea că prin limba italiană poezia eminesciană s-a deschis lumii întregi. Poate nu întâmplător poetul a considerat-o, desigur, după limba română, cea mai apropiată spiritului său. Printre manuscrisele sale se află transcrise multe poezii în italiană, ceea ce dovedește că a fost marcat de rezonanța lirică a textelor, ele radiind o puternică atracție pentru cititori.

Cu același succes poetul național a fost tradus și de italieniștii români. Cea mai recentă întreprindere de acest fel este *Din valurile vremii! / Dall' onde degli evi*, carte bilingvă realizată de Geo Vasile care a selectat 48 de poeme antume și 22 postume din ediția Perpessicius.

În spațiul culturii germane Mihai Eminescu a fost tradus și interpretat, între 1881-1920, de Mite Kremnitz, Em. Grigorovitz, Edgar von Herz, Maximilian W. Schroff, V. Teconția.

Cel mai serios demers de pătrundere a operei eminesciene în sfera culturii germane a fost făcut desigur de Mite Kremnitz, cumnata lui Titu Maiorescu. Traducerile sale sunt și azi destul de apreciate. În lucrarea *Amintiri fugare despre Mihai Eminescu* descoperim o parte din poeziile care au făcut senzație în întreaga Europă, limba germană fiind mult utilizată în cercurile intelectualiste ale vremii: *Călin (File de poveste)*, *Departate sunt de tine*, *Melancolie*, *Pescărușul*, *Strigoi*, *Atât de fragedă* și *Te duci* (ultimele două fiindu-i dedicate).

Studiile de mai târziu ale unor istorici și critici, cum ar fi Friedrich Lang (*Eminescu als Dichter und Denker*), Ioan Scurtu (*Mihail Eminescu, Leben und Prosaschriften*), Lazăr Gusho (*Der verkannte Eminescu und seine volkstümlich heimatische ideologie*) și Alfred Noyer – Weidner (*Die Einheit der Mannfaltigkeit in Eminescus*), informează cu generozitate publicul german asupra poeziei și prozei lui Eminescu.

Nu trebuie neglijate, în același context, și contribuțiile scrise pentru publicul german de Wilhelm Rudow (1892), Georg Adam (1900), Johanna M. Minckwitz (1900), Gh. Alexici (1906).

În manuscrisele lui Eminescu sunt descoperite poezii scrise direct în limba lui Goethe, unele dintre ele reprezentând creații originale din perioada germană a poetului român. Credem că nu este aici locul să arătăm și interesul lui Eminescu manifestat pentru alte multe și diverse lucrări de artă, poetică, filosofie și estetică ale câtorva valoroși oameni de cultură germani.

Prezența lui Eminescu în literatura franceză s-a făcut prin traduceri de o mare profunzime, acestea fiind de fapt rodul unei temeinice cunoașteri a operei poetului de către cei care au dorit să introducă un fenomen complex și ascendent, cum a fost considerat poetul, în cultura lor proprie.

În 1963 Alain Guillerrou, profesor la Sorbona, publică monografia *La genèse intérieure des poésies d'Eminescu*. Cu acest prilej cititorii francezi au șansa de a descoperi cele mai strălucite creații poetice, unele dintre acestea identificate în manuscrise ale poetului român de sorginte europeană. De remarcat acest pasaj: „Mais on saisira mieux, – le domaine de l'apport extérieur une fois circonscrit, – en quoi Eminescu apporte lui – même une richesse originale et neuve au fonds, commun de la littérature européenne”, de unde înțelegem aportul poetului nepereche al limbii române la consolidarea universului cultural european.

Chiar și în 1984 „Eminescu rămâne pentru francezi un necunoscut”, constatare făcută de George Barthouil la Roma, în cadrul unui simpozion internațional. Se pare că acest „statut” al lui Eminescu se menține și după apariția cărții bilingve a lui Jean-Luis Courriol, profesor de limba și literatura română la Universitatea Lyon III din Franța –

Mihai Eminescu, poezii, prezentare și introducere (Ed. Cartea Românească). În prefața lucrării exegetul precizează: „Oricât ar părea de ciudat (...) publicul francez iubitor de poezie, nu numai că n-a prea auzit de Eminescu, dar nici n-ar avea cum să-i aprecieze geniul poetic deoarece nu i s-a pus (...) niciodată până acum la dispoziție o versiune de referință în franțuzește”.

În pofida „surzeniei selective” a francezilor, sau poate că tocmai de aceea, J. L. Courriol le propune remarcabile perspective asupra modernității poeziei lui Eminescu, întreprindere „eminamente delicată”, care impune o imagine profund definitorie a celui ce „nu a fost deloc străin de literatura franceză”.

Traducerile – preciza Goethe în corespondența purtată cu Carlyle – rămân, indiferent de ce spun câțiva, una dintre cele mai importante și mai interesate preocupări în totalitatea activităților umane. Evident, ele joacă un rol preponderent în răspândirea și îmbogățirea unei culturi. Traducătorii, însă, se confruntă cu dificultăți enorme în ceea ce privește transpunerea în limba lui Voltaire a lui Eminescu, acestea constând în stilul său inimitabil. Trecerea poeziei eminesciene din limba română, de o armonie complexă și o muzicalitate unică, în limba franceză, riscă să altereze conținutul și ritmul versului.

Cercetarea atentă a *Caietelor eminesciene* ne determină să nu acceptăm supoziția că poetul a avut doar o instrucție germană. În multe texte el traduce pasaje întregi din presa franceză și din lucrările cărturarilor J. J. Rousseau, Musset, Hugo, Pierre-Simon Ballanche, Montalembert, Moliere, Balzac etc.

În *Timpul* din 8 mai 1880 gazetarul-poet își exprimă pe un ton glacial pesimismul față de influența unor cărți franceze asupra culturii române, acestea neputând îmbogăți, ci doar corupe literatura națională.

Aceiași poziție să o fi manifestat și contemporanii săi în ceea ce-l privește?

Este posibil. Dar la fel de adevărat este și faptul că tălmăcitorii cu greu au pătruns sensurile de adâncime, cu efecte și subtilități poetice absolute ale universului eminescian.

J. L. Courriol, prin tălmăcirile realizate (printre acestea – *Glossă, Doina, Odă, Strigoii, Scrisorile și Luceafărul*), reușește să impună francezilor, fără să diminueze discursul liric, estetica și epica poeziilor, un Eminescu genial, altul decât cel pe care li-l propusese poetul francez J. B. Hétrat.

Analiza făcută, sub acest unghi, reprezintă pentru noi un excelent pretext de a comenta, exclusiv, edițiile în engleză ale poeziilor lui Eminescu. Pe bună dreptate, vehiculul limbii engleze îl înscrie pe Eminescu într-o cuprinzătoare arie de circulație în lume.

Dar Eminescu nu a fost tradus suficient în engleză, iar din cele aproape zece ediții existente, mai mult de jumătate sunt strădania unor cunoscători ai acesteia din România.

Primul contact al anglo-saxonilor cu arhetipurile din universurile imaginative ale lui Eminescu s-au produs în 1930, când Estelle Sylvia Pankhurst îndrăznește să încropească un volum din zece poeme.

Volumul, apărut la Editura Kegan Paul în condiții grafice de ținută, a beneficiat de un *cuvânt introductiv* semnat de Nicolae Iorga și de o scrisoare (datată 12 septembrie 1929) adresată traducătoarei de G. B. Shaw. Acesta, cum mărturisea, a fost impresionat

mai ales de *Împărat și proletar* și *Strigoi*, poemele amintindu-i de litografiile lui Delacroix care au ilustrat *Faust*. Prin traducerea lui E. S. Pankhurst versurile eminesciene nu și-au pierdut din savoare, temele ideatice păstrându-și intacte sonoritățile. O punere în paralel a versurilor în română și engleză ne convinge de talentul acesteia de „interpretare”, cât mai aproape de original.

Un alt admirator al marelui poet român, „cugetător al timpului său, încă modern și astăzi”, este Ray Mac Gregor-Hastie. În 1972 el publică 18 versiuni în volumul editat sub egida UNESCO – *The Last Romantic: Mihail Eminescu*, „fără a pierde sensul, sunetul și sentimentul poeziei”. Despre munca lui de a fi cât mai aproape posibil de ritmul versiunii originale, Ray Mac Gregor-Hastie a precizat: „Mai presus de orice, am încercat să fiu fidel stilului omului, ca și stilului poetului”.

Într-o comunicare la UNESCO clujeanca Ana Șincai a pledat pentru universalizarea poeziei lui Eminescu în lume. Ea a fost de părere că Eminescu devenise „ipostaziat prin interpretul său”.

Unul dintre cei mai consecvenți traducători în engleză ai lui Eminescu, a fost tânărul Corneliu M. Popescu. El a transpus 70 de poezii care și-au păstrat „starea de grație” pe care le-a dat-o autorul lor. Se pare că acestea sunt cele mai reușite, meritorii, traduceri în limba „divinului brit” a lui Eminescu.

Nu trebuie să trecem cu vederea nici numele altor cunoscători ai limbii engleze, pasionați de poezia eminesciană: Andrei Bantaș, Dimitrie Cuclin, Leon Levitki, Brenda Walker, Petre Grimm, Ge Baoquan și Dieter Fuhrmann.

Revelatoare pentru creația „luceafărului românilor” sunt aceste însemnări ale lui Jenő Platthy, director executiv al *Federation of International Poetry Associations*, făcute în revista *New Muses*: „Eminescu a fost cel mai mare poet liric al României și deține încă acest titlu, după aproape 100 de ani de la moartea sa (...). Poeziile sale nu au încetat de a fi iarăși și iarăși traduse în principalele limbi ale globului și, pe bună dreptate, Eminescu își câștigă cititorii...”.

Un interes deosebit pentru lirica marelui poet român îl manifestă cu obstinație și rușii. În 1981 filologul rus Fiodor Korș (1843-1915) traduce în revista *Gândirea rusă* sonetul eminescian *Oricâte stele*. De remarcat fidelitatea cu care cunoscutul talmăcitor redă livrescul și exaltările nebănuite, întâlnite în fața morții, ale lui Eminescu. De asemenea, ziarul *Viața nouă* din Țighina publică în 1920 poezia *Glossa* în traducerea lui G. Avakian.

Universul poetic propriu lui Eminescu avea să fie recreat însă de Vasili Lașcov în *Antologia poeziei românești* apărută în 1928.

Acesta transpune capodoperele lirice *Și dacă...*, *Cu mâne zilele-ți adaogi...*, *O, rămâi...*, *De ce nu-mi vii...*, *Din noapte și Sunt ani la mijloc*.

Prin demersul său basarabeanul V. Lașcov infimă teza că poeziile lui Eminescu sunt intraductibile, că nu ar putea fi, păstrându-și farmecul, forma, ritmul și rima, transferate în limba rusă.

Iubitorul de poezie rus a avut privilegiul de a intra în contact cu opera poetică a lui Eminescu în 1950, când la Moscova apare volumul *Poezii*, care cuprinde peste

cincizeci de poezii (antume și postume), printre acestea numărându-se: *La steaua, Veneția, O, mamă..., Scrisoarea I și Scrisoarea II, Pe lângă plopii fără soț, Dintre sute de catarge.*

Versurile ce au alcătuit cartea au fost traduse de poeții Leonid Martânov, Emilia Aleksandrova și N. Aseev, de scriitorii Iuri Kojevnikov (care semnează și un studiu introductiv), V. Levik, Gr. Perov, M. Zenkevici, I. Mirimski ș.a.

Important pentru receptarea poeziei lui Eminescu prin intermediul traducerii în limba rusă mai sunt aparițiile la Moscova a *Antologiei poeziei românești* (1958) și *Lirică* (1968).

Spre deosebire de toți aceștia, poeta Anna Ahmatova și David Samoilov, prin traducerea poeziilor *Venere și Madonă* și respectiv *Lucașfărul*, reușesc să transfere în rusește rezonanța, discursul emotiv și mesajul ideatic ale originalelor.

Dialogul intercultural român-rus, prin Eminescu, a cunoscut dimensiuni impresionante după publicarea cărții *Opere alese*, în 1980, la Chișinău, alcătuită de C. Popovici și Ion Pavelciuc, unde au fost incluse peste o sută de poezii și câteva proze (*Geniu pustiu, Cezara, Sărmanul Dionis, Făt-Frumos din lacrimă* ș.a.

Eminescologii sunt de părere că față de „plăsmuirile” anterioare, acestea sunt cele mai „artistice”, care păstrează în substanța lor sugestia subtextului, încărcătura imagistică.

Poeziile lui Eminescu au fost răzleț transpuse în limba sârbă, acest lucru datorându-se intraductibilității bogatelor expresii, „doldora de idei și simboluri, ecuații mitice, mitologice și filozofice” (Sima Petrovici, *O bună transpunere a „Lucașfărului” și „Scrisorilor” lui Eminescu în limba sârbă*, revista *Lumina*, nr. 2-3 (26-27), Panciova, 2001, p. 32-36). Prima tălmăcire a poeziilor eminesciene în limba lui Vuk Karodžić, a fost făcută de romanticul poet Jovan Jô din Vanović Zmaj, însă după o versiune germană, probabil cea alcătuită de Mite Kremnitz. Grupaje din versurile *lucașfărului poeziei românești* au apărut sporadic în revistele literare sârbe – *Kniijeveni jivot* din Timișoara, *Kniijevne novine*, *Kniijevnost* și *Savremenik* din Belgrad. În anul 1979 la Ed. Prosveta avea să vadă lumina tiparului și o antologie – *Pesnistvo evropskog romantizma/Poezia romantismului european*, multe dintre poeziile antologate fiind transpuse în limba sârbă, printre alții, de Vasko Popa, Ljubomir Simovici, Aurel Gavrilov, Ivan V. Lalici și Adam Puslojici.

O altă încercare aparține lui Mate Maras, care în 1989 a versificat *Lucașfărul* în sârbocroată în colecția revistei de cultură *Lumina*. Și cunoscutul prof. univ. dr. Radu Flora (*Mihaj Eminesku: Ka Zvezdi, izabrane pesme*, Gradska Biblioteka, Zarko Zrenjanin) s-a încumetat să plăsmuiască poeziile lui M. Eminescu în sârbește.

Cea mai izbutită și de excepție traducere a lui Eminescu aparține, desigur, poezilor Ileana Ursu și Milan Nenadici. La Editura Libertatea din Panciova în anul 2000 avea să apară bilingv *Lucașfărul și Scrisorile*. Este pentru prima oară când cititorul sârb este inițiat în universul liric al „poetului genial al culturii și limbii române, mai mult un poet unic și genial universal” (Sima Petrovici). Cei doi traducători au reușit să păstreze în limba sârbă nealterate forma, cadența și mesajul liric al acestor două capodopere eminesciene. Să oferim drept argument la cele spuse un fragment din *Scrisoarea a III-a*:

„Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vârful de băț.
 Baiazid, privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț:
 – Ce vrei tu?
 – Noi? Bună pace! Și de n-o fi cu bănat,
 Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.
 La un semn deschisă-i calea și s-apropie de cort
 Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port.
 – Tu ești Mircea?
 – Da-mpărate?”

Iată cu câtă inspirație Ileana Ursu și Milan Nenadici transferă în sărbătoare fiorul liric și reușesc să nu deturneze sensul și nici singulara sonoritate eminesciană:

„Evo stije glasnik mira s belim platnom na vrh stapa,
 A Bajazid, odmerivši, sa prehpniem upita ga:
 – Șta ti xoces?
 – Mi? Mir cestit. Mada cada s nama nije,
 Gospodar bi naš da vidi glavu vaše imperiie.
 Jiva staza na mig iedan razmace se ka šatory,
 Poiavi se skroman starať po odeți i govoru
 – Ti si Mircea? Po odeți i govoru.
 – Iesam, țare!”

Ileana Ursu și Milan Nenadici și-au dovedit iscusința, mai ales, în traducerea unor poezii greu de transpus în limba sârbă. Pentru ei poezia lui Mihai Eminescu, devenit vocea autentică a umanității, înseamnă risipire de etern, sensul lumii, mister și evidență. Traducerea poemului *Rugăciunea unui dac (Molitva iednog daceanina)*, foarte greu de transferat în limba sârbă, a constituit piatra de încercare a talentului lor. În textul acestuia au căutat, dincolo de melodicitate, dincolo de formele de construcție, „discursul transfrastic”, adică puntea de legătură dintre cuvânt și frază.

Pentru a ne susține comentariul să apelăm la acest fragment:

„Pe când nu era moarte, nimic nemuritor,
 Nici sâmburul luminii de viață dătător,
 Nu era azi, nici mâine, nici ieri, nici totdeauna,
 Căci unul erau toate, și totul era una;
 Pe când pământul, cerul, văzduhul, lumea toată
 Erau din rândul celor ce n-au fost niciodată,
 Pe-atunci erai Tu singur, încât mă întreb în sine-mi:
 Au cine-i zeul cărui plecăm a noastre inemi?”

El singur zeu stătut-a înainte de-a fi zeii,
 Și din noian de ape puteri au dat scânteii,

El zeilor dă suflet și lumii fericire,
 El este-al omenirii izvor de mântuire:
 Sus inimile voastre! Cântare aduceți-i,
 El este moartea morții și învierea vieții!”

Iată planul de rezonanță, în limba sârbă, care nu scade tensiunea trăirii, ci mai curând produce un efect estetic și mai profund:

„Kad ne beše smrti niti besmrtnosti,
 Niti jivotvornog zrnašta svetlosti,
 Ni danas ni sutra, iuce ni vecito,
 Ier sve beše iedan, u iednom sve skrito;
 Zemlea, nebo, vazdux i svet țeli, kada
 Bexu red onoga što ne bi nikada,
 Ti beše iedini, pa se pitam samo:
 Ko li ie Bog iem srța priklanamo?”

On beše iedeni, bog pre svix bogova,
 On iz silnix voda moțnu iskpu skova,
 On bozima dușu, svetu srețu dade,
 A liudima izvor oproștaine nade:
 Uzvisite srța! Nek poi ne prestaie,
 On ieste smrt smrti, vaskrs jivota ie!”

Față de „experiențele” anterioare prin care s-a încercat introducerea în cultura sârbă a unui mare poet al literaturii universale, demersul celor doi traducători a fost o reușită, el bucurându-se de un interes deosebit din partea „consumatorului” de poezie din Serbia.

Volumul *Opere alese / Izabrana dela*, apărut în anul 2000 la Ed. Elion din București, la 150 de ani de la nașterea poetului „care a încercat să dea sens și finalitate timpului și spațiului istoric pentru neamul său”, cum scrie în prefață Zoe Dumitrescu-Buşulenga, include echivalențele, tulburător de credibile, în limba sârbă a celor doi valoroși poeți din Novi Sad. Ceea ce este deosebit de important, în afara poeziilor mai sunt prezentate bilingv, (punctul de pornire al acestei întreprinderi fiind *ediția critică Perpessicius*), o parte din proze (*Cezara, Archaeus, Aur, mărire și amor, Contrapagină și Borta vântului*), o selecție de cugetări și un grupaj de articole publicistice – *Tendențe de cucerire, Românii Peninsulei Balcanice, Pe arborul tăcerii, Alexandru III, Între legendele noastre, Discuția cestiunii dunărene și Demagogii sunt aceiași*. Editorii, în *Notă asupra ediției* precizează că au căutat să publice anumite poezii necesare unei mai cuprinzătoare viziuni asupra liricii marelui poet, cât și a prozei și publicisticii sale, tipărite în premieră în versiunea sârbă.

Se impune precizarea: Eminescu a fost tradus în întreaga lume, dar din cauza absenței unei strategii culturale românești pentru promovarea poeziei sale rămâne „cel mai mare poet național european necunoscut”.